

УДК 330.341.1

JEL classification: O 31, C13, M10

Круш Н. П.

к.е.н., ст. викл. КПП ім. Ігоря Сікорського

Круш П. П.

бакалавр ФММ, КПП ім. Ігоря Сікорського

ПІДХОДИ ДО РОЗКРИТТЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ГОСПОДАРСЬКІЙ СИСТЕМІ

В статті проаналізовано та узагальнено розуміння сутності категорії інновація як самостійного об'єкту дослідження та як елементу аналізу більш складних понять інноваційної діяльності та інноваційного процесу. Проаналізовані різні теоретичні підходи до розкриття змістовної складової категорій інноваційна діяльність та інноваційний процес, обґрунтована, що для більш глибокого розуміння, відмінностей даних понять та виявлення взаємозв'язку між ними, необхідно в їх дослідженні використати рівневий підхід до розмежування даних понять на мікро-, мезо- і макрорівнях господарської системи.

Ключові слова: інновації; інноваційна діяльність; інноваційний процес; інноваційний підхід.

Постановка проблеми. Економічне зростання, високий рівень конкурентоспроможності, стабільність розвитку національних економік та стійке підвищення добробуту населення провідних країн світу у вирішальній мірі залежить від впровадження ними інновацій в суспільне виробництво.

Модернізаційний проект вітчизняних науковців яким є «Реконструктивний розвиток економіки України» передбачає забезпечення реалізації політики, спрямованої на формування такого рівня конкурентоспроможності на основі активізації інноваційної діяльності держави і підприємств, який дозволить в умовах глобалізації стати гідним суб'єктом міжнародних відносин. З огляду на це, проблема інноваційності національної економіки є актуальною в теоретичному і практичному плані.

Мета роботи. Розглянути сутність інновацій як елементу аналізу категорій інноваційна діяльність та інноваційний процес, проаналізувати теоретичні підходи до розкриття їх змісту та обґрунтувати взаємозв'язок цих феноменів на різних рівнях господарської системи.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Проблемам основних досліджень інноваційного процесу та різним аспектам інноваційної діяльності присвятили свої роботи багато вітчизняних вчених: В. Геєць, В. Точилін, В. Сіденко, О. Салахова, В. Соловйов, А. Никифоров, І. Бураковський, В. Амоша, Л. Антонюк, О. Саламатіна, Л. Федулова,

Ю.Буренніков, Н. Краснокутська та ін. Але в наукових роботах немає єдності в розумінні сутності даних понять та їх взаємозв'язку на різних рівнях господарської системи.

Виклад основного матеріалу. Для розкриття категорії інноваційна діяльність та її взаємозв'язку з поняттям інноваційний процес необхідно уточнити зміст поняття «інновація». Базуючись на аналізі основних рис інновацій та підходах до визначення їх сутності, можна запропонувати наступне розуміння інновацій.

Інновації – це результат інноваційної діяльності, який відображається у предметних змінах на різних рівнях соціально-економічної системи та у різних її сферах, може бути отриманий на будь-якому етапі інноваційного процесу. Характеризується наявністю економічного, соціального, екологічного, ресурсного, комплексного ефектів і збільшує їхні адаптаційні можливості у процесі розвитку [1].

Запропоноване визначення дає можливість: вказати на сутнісні особливості інновацій у контексті категоріальної місткості теорії інновацій у частині уточнення відмінностей між інноваціями, винаходами, новаціями, відкриттями; визначити її результуючий практичний характер та цільову наповненість, що характеризується прагненням і можливістю отримати відповідний ефект; обґрунтувати можливість отримати інновації на всіх рівнях економічної системи та у всіх її підсистемах; визначити змістовну ширину інновацій, які можуть проявлятися як продукт, продукція, технологія чи процес; охарактеризувати її здатність та значимість у процесі забезпечення постійного розвитку та взаємодії усіх складових соціально-економічної системи на основі впровадження змін.

Варто також зазначити, що різні рівні соціально-економічної системи та її підсистеми характеризуються різними інноваціями. Так, якщо говорити про підприємства, то для них, на наш погляд, найбільш точно відображує сутність інновацій підхід, запропонований Ю. Буренніковим, Н. Поліщуком та В. Ярмоленком [2]. Крім того, за доцільне також врахувати і підходи, запропоновані С. Глуховою, М. Чорною. У своїй сукупності вони дають можливість представити інновації на підприємстві за такими основними класифікаційними ознаками: місцем виникнення (на вході, на виході, внутрішньої структури підприємства); за сферою використання (процесові, продуктові); за ефектом (комплексний, локальний (одиничний)); за ступенем новизни (радикальні, поліпшуючі, псевдоінновації (модифікуючи)); за ступенем відкритості (джерелом виникнення) ((закриті (рівень підприємства), відкриті (здійснені спільно з зовнішніми суб'єктами)); за відношенням до попередників (нові для підприємства, доповнюючі, заміщуючі); за причинами виникнення («виклики» зовнішнього середовища, проблеми внутрішнього розвитку підприємства); за характером задоволення потреб (створення попиту чи його задоволення); за поширенням (дифузійні, разові) [3].

Інші класифікаційні ознаки також є важливими для характеристики інновацій промислових підприємств. Проте вони, так чи інакше, можуть

бути використані як ознаки другого рівня. Інновації на сьогоднішній день розуміють і як окремий об'єкт дослідження, і як елемент аналізу більш складних процесів – інноваційної діяльності та інноваційного процесу.

У наукових працях не існує чіткого трактування даних понять. Усі сучасні авторські позиції можна розділити на три принципові підходи: ототожнення даних понять – С. Ілляшенко; визначення інноваційної діяльності як більш широкого поняття – Х. Соловій, Л. Пономаренко [4]; визначення інноваційного процесу як поняття, що включає інноваційну діяльність – Л. Евсеєва, І. Балабанов, Н. Краснокутська [5].

Аналіз вказаних вище підходів дає підстави зробити висновок про те, що поняття «інноваційний процес» та «інноваційна діяльність» не є тотожними, проте тісно взаємопов'язаними між собою. Аналогічної думки дотримуються і дослідники інвестиційного процесу і діяльності, що тісно пов'язані з інноваційними.

Для більш глибокого розуміння, відмінностей даних понять та виявлення взаємозв'язку між ними, необхідно в їх дослідженні використати рівневий підхід до розмежування даних понять. Людське суспільство у своїй сутності містить діяльну основу і через неї відбувається його саморозвиток і самовідтворення, що на макрорівні трансформується у єдиний динамічний та безперервний процес. Тут процес набуває системного характеру, оскільки йому притаманні свої елементи, взаємозв'язки, принципи, функції. Він набуває форми макроекономічного процесу.

На мезо- та макрорівнях економічної системи процеси набувають певного особистісного чи організаційного (уособленого) характеру та забезпечують об'єктивний закономірний рух здійснюваної діяльності. Тут процеси формуються у діяльності, у взаємодії суб'єктів між собою та із навколишнім світом. Вони активізуються і реалізуються під впливом мети, в умовах виникнення проблеми і шляхів її розв'язання. Мета формує процеси і діяльності як безперервний ланцюг дій та заходів, що реалізується шляхом цілеспрямованого впливу суб'єктів та містять елемент спонтанності. Розгортаючись на мікро- та мезорівнях діяльність виявляє себе через процес. Вона орієнтована на реалізацію відповідних змін: перетворення різних сторін людської життєдіяльності, у т.ч. соціальних, економічних, екологічних, управлінських, виробничих, науково-технічних та інших з метою досягнення відповідного економічного, соціального чи іншого значимого результату. Дана логіка цілком відповідає і поняттям інноваційний процес та інноваційна діяльність.

Мова іде про те, що на макрорівні доцільно використовувати поняття «інноваційний процес», що характеризується макроекономічними параметрами системи та містить у собі діяльну результуючу основу різних суб'єктів, взаємопов'язаних між собою складними зв'язками координації та субординації.

На мікро- і мезорівнях є сукупністю цілеспрямованих заходів, орієнтованих на ініціювання, створення, освоєння і реалізацію відповідних предметних змін, у т.ч. соціальних, економічних, екологічних,

управлінських, виробничих, науково-технічних та інших з метою досягнення відповідного результату, які забезпечуються та реалізуються як складова макроекономічного інноваційного процесу.

Вона відображає загальну тенденцію до якісних перетворень та можливість їх реалізації, тобто завжди пов'язана із переходом у якісно інший стан, що супроводжується переглядом застарілих положень і норм, проходженням визначених етапів. Їй властиві внутрішня логіка і спрямованість, що, у свою чергу, визначається логікою розгортання від ідеї самого нововведення до його практичного використання, а також логікою відносин між учасниками, що у сучасних умовах є об'єктивною необхідністю подальшого росту і розвитку. Вона також має визначену стійкість завдяки наявності механізмів самовідтворення. Різні набори цих механізмів, їхнього сполучення обумовлюють динамічний розвиток, що виражається у аспектах здійснюваної діяльності на рівні підприємств, фірм, регіонів, галузей національного господарства та їх сукупного ефекту у межах макроекономічного інноваційного процесу.

Наразі означений процес носить динамічний відкритий характер, за рахунок якого суб'єкти інноваційного процесу на макрорівні набувають рис, що забезпечують їм можливість розширювати можливості здійснюваної інноваційної діяльності.

Така думка прослідковується і з урахуванням еволюції підходів до розуміння інноваційного процесу як послідовності відповідних етапів, що виражають життєвий цикл інновацій і реалізуються при здійсненні інноваційної діяльності, та їх розгортання у сучасних умовах, насамперед, як соціально-економічного динамічного процесу, де провідними суб'єктами виступають підприємницькі структури, орієнтовані на потреби ринку та підвищення рівня конкурентоспроможності.

Тут ще раз можна чітко визначити, що на рівні підприємств, їх об'єднань та галузей варто використовувати термін інноваційна діяльність ширше, ніж просто через освоєння та комерціалізацію інновацій, оскільки:

– нові ідеї наразі уже є не лише результатом фундаментальних досліджень, а і управлінських, підприємницьких, інженерно-технічних рішень, запропонованих кваліфікованими працівниками та окремими особами, вони можуть бути закладені у структурі ринку та відповідним чином інтерпретовані та трансформовані у інновації;

– якщо раніше ланцюг був спрямований від фундаментальних досліджень як джерела знань до підприємницького середовища, то наразі саме середовище може продукувати знання, які надалі будуть використовуватись у процесі фундаментальних досліджень і знову вливатись у ланцюг інноваційної діяльності та інноваційного процесу;

– сама діяльність реалізується як сукупність повторюваних послідовних дій по продукуванню, оцінюванню, перетворенню та реалізації їх у вигляді конкретних інновацій, орієнтованих на задоволення зовнішніх (середовища) чи внутрішніх (суб'єкт діяльності) потреб;

– вона має комплексний, системний характер і включає такі види робіт, як: інформаційно-пошукові (ідеї, ліцензії, патенти, кадри), організаційні, інженерно-технічні та дослідно-наукові (винахідництво, раціоналізацію, конструювання, створення інженерно-технічних об'єктів), безпосередньо виробничі, забезпечуючі (кадри, фінанси, юридичний супровід, маркетингові, збутові) тощо.

Але при цьому у межах макроекономічного інноваційного процесу між собою тісно переплітаються усі суб'єкти та рівні інноваційної діяльності у частині інформаційних, ресурсних, результативних потоків, що забезпечують його динамічний рух, безперервність, цільову спрямованість.

Висновки. Передумовою для розкриття сутності категорій інноваційна діяльність і інноваційний процес, їх відмінностей і взаємозв'язку є пізнання змісту терміну інновація. Розуміння інновацій та використання рівневого підходу дає можливість зробити такі узагальнення. На макрорівні в дослідженні інноваційності національної економіки доцільно використовувати поняття «інноваційний процес», що характеризується макроекономічними параметрами системи та містить у собі діяльнісну результуючу основу різних суб'єктів, взаємопов'язаних між собою складними зв'язками координації та субординації.

На мікро – і мезорівнях варто говорити про використання поняття «інноваційна діяльність», яка є сукупністю цілеспрямованих заходів, орієнтованих на ініціювання створення, освоєння і реалізацію відповідних предметних змін, у тому числі соціальних, економічних, науково-технічних та інших з метою досягнення відповідного результату, які забезпечуються та реалізуються як складова макроекономічного інноваційного процесу.

Список використаних джерел

Круш Н.П. Методологічні підходи до сутності поняття інновація / Н.П. Круш // Сучасні проблеми економіки і підприємництва. – 2017. – Вип. 19. – с. 251.

Буренніков Ю.Ю. Управління інноваційною діяльністю в промисловості: сутність, особливості розвитку, шляхи удосконалення: монографія / Ю.Ю. Буренніков, Н.В. Поліщук, В.О. Ярмоленко. – Вінниця: ВНТУ, 2011. – 184 с.

Чорна М.В. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємств: монографія / М.В. Чорна, С.В. Глухова. – Харків: ХДУХТ, 2012. – 210 с.

Соловій Х.Я. Збалансована система показників як ефективний інструмент об'єктивної оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства / Х.Я. Соловій // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №1. – С.155 – 164.

Краснокутська Н.С. Сучасні підходи до визначення сутності ефективності діяльності підприємств / Н.С. Краснокутська, І.О. Алтухова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2006. – Вип.3. – С.182 – 189.

Круш Н.П.

к.э.н., ст. преп. «КПИ им. Игоря Сикорского»

Круш П. П.

бакалавр УЕ-71, ФММ, «КПИ им. Игоря Сикорского»

ПОДХОДЫ К РАСКРЫТИЮ ВЗАИМОСВЯЗИ ИННОВАЦИОННОГО ПРОЦЕССА И ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ХОЗЯЙСТВЕННОЙ СИСТЕМЕ

В статье проанализированы и обобщены понимания сущности категории инновация как самостоятельного объекта исследования и как элемента анализа более сложных понятий инновационной деятельности и инновационного процесса. Проанализированы различные теоретические подходы к раскрытию содержательной составляющей категорий инновационная деятельность и инновационный процесс, обоснованно, что для более глубокого понимания, различий данных понятий и выявление взаимосвязи между ними, необходимо в их исследовании использовать уровневый подход к разграничению данных понятий на микро-, мезо – и макроуровнях хозяйственной системы.

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность, инновационный процесс, инновационный подход.

Krush N.K.

PhD of Economic sciences, Senior Lecturer,

Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute

Krush P.P.

student, FMM, Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute

APPROACHES TO THE DISCLOSURE OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE INNOVATION PROCESS AND INNOVATION IN THE ECONOMIC SYSTEM

The article analyzes and summarizes the understanding of the essence of the category of innovation as an independent object of research and as an element of analysis of more complex concepts of innovation activity and innovation process. Various theoretical approaches to the disclosure of the categories of categories of innovation activity and innovation process are analyzed. Reasonably that for a better understanding, the differences identifying data concepts and relationships between them, it is necessary to study their use tiered approach to data delimitation concepts micro-, meso – and macro-economic system.

Key words: innovations, innovative activity, innovative process, innovative approach.

Круш Н. П.

kryshnk@ukr.net